

■ سنجش رضایتمندی کاربران از اصطلاحنامه علوم اسلامی به عنوان ابزار بازیابی اطلاعات

نجلا حریری | ساینه هراتی زاده

■ چکیده

هدف: آگاهی از میزان رضایتمندی کاربران در استفاده از اصطلاحنامه علوم اسلامی به عنوان ابزار بازیابی اطلاعات است.

روش/ رویکرد پژوهش: روش پژوهش پیمایشی - تحلیلی است و جامعه کاربران اصطلاحنامه علوم اسلامی از دو گروه تشکیل شده‌اند که به ترتیب تعداد ۱۲۸ نفر از کاربران نهایی و ۶۲ نفر از نمایه‌سازان مراکز اطلاع‌رسانی استفاده‌کننده از اصطلاحنامه فوق بوده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه پژوهشگرساخته برای کاربران نهایی و نمایه‌سازان است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که وضعیت ساختار اصطلاحنامه علوم اسلامی و نظام ارجاعات در این اصطلاحنامه، متوسط و میزان تطابق تدوین اصطلاحنامه علوم اسلامی با نیازهای کاربران، میزان کاربرپسند بودن، روابط معنایی، ارائه محتوا، و صحت محتوا بالاتر از متوسط است. میزان رضایت کاربران از نه اصطلاحنامه تشکیل‌دهنده اصطلاحنامه علوم اسلامی تفاوت معناداری دارد. بیشترین رضایت کاربران نهایی مربوط به اصطلاحنامه علوم قرآنی، و بیشترین رضایت نمایه‌سازان از اصطلاحنامه فلسفه اسلامی است.

نتیجه‌گیری: اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان زیاد در مدیریت اطلاعات اسلامی مؤثر است و کاربران نهایی به میزان متوسط مراجعه به آن را قبل از اقدام به جستجوی اطلاعات برای بازیابی بهتر اطلاعات لازم و ضروری می‌دانند. اعتماد کاربران نهایی به یافتن اصطلاحات مناسب و هماهنگ با نیاز اطلاعاتی‌شان در این اصطلاحنامه زیاد است.

کلیدواژه‌ها

ارزیابی، اصطلاحنامه علوم اسلامی، بازیابی اطلاعات، رضایتمندی نمایه‌سازان، کاربران

سنجش رضایتمندی کاربران از اصطلاحنامه علوم اسلامی به عنوان ابزار بازیابی اطلاعات

نجلا حریری^۱ | ساینه هراتی زاده^۲

دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۸ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۲/۰۱

مقدمه

در دنیای امروز، به دلیل افزونگی بیش از حد اطلاعات، آنچه اهمیت فراوان دارد، بازیابی اطلاعات مناسب از میان انبوه اطلاعات تولیدشده است. به همین سبب، نقش اصطلاحنامه‌ها برای بازیابی بهتر اطلاعات اهمیت یافته است (اصنافی، ۱۳۸۶). اصطلاحنامه ابزاری کلیدی در فرایندهای سازماندهی و بازیابی اطلاعات است، از این رو، نقش مهمی در نظام‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات ایفا می‌کند. کاربرد اولیه این ابزار در سازماندهی مدارک اطلاعاتی و به‌منظور بازنمون نظام یافته محتوای مدارک اطلاعاتی بوده است. اما با توسعه نظام‌های اطلاعاتی، رفته رفته نقش پررنگ‌تری در بازیابی اطلاعات پیدا کرد (شیری^۱، ۲۰۰۷؛ به نقل از داودیان، ۱۳۸۶).

با وجود توانمندی‌های ذاتی اصطلاحنامه‌ها، بررسی تاریخی و کارکردی آنها در طول سال‌ها نشان می‌دهد که با وجود تغییر در محیط‌های اطلاعاتی، اهداف و ساختار آنها همواره ثابت بوده است (صنعت‌جو، ۱۳۸۴؛ به نقل از ولی‌نژاد و پاسپار، ۱۳۸۶، ص ۵۱۸). به طوری که هدف اصلی آن بازیابی اطلاعات و اهداف ثانوی شامل کمک در زمینه درک کلی یک حوزه موضوعی، فراهم کردن نقشه معناساختی از طریق نشان دادن روابط مفهومی و کمک برای ارائه تعاریف اصطلاحات است (ایچسن^۳، ۱۳۸۴؛ به نقل از ولی‌نژاد و پاسپار، ۱۳۸۶). به‌وسیله اصطلاحنامه، اصطلاحات زیادی که در یک حوزه موضوعی وجود دارد شناسایی و تعریف‌های آنها آشکار می‌گردد.

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران (نویسنده مسئول)
nadjlahariri@gmail.com
۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران
harati.sa@gmail.com

3. Shiri

4. Aitchison

به این ترتیب، اصطلاحنامه با ارائه مفاهیم به شیوه‌های مختلف و بر اساس ماهیت متفاوت مقوله‌های مربوط، ارزشگذاری مقوله‌ها، و نشان دادن اهمیت مقوله‌های تعیین شده بر اساس اطلاعات به دست آمده از نویسندگان، در نظام ذخیره و بازیابی اطلاعات، به عنوان یک عنصر کلیدی عمل می‌کند (لوپز-هورتاس^۱، ۱۹۹۷؛ به نقل از محمدی و دخت‌عصمتی، ۱۳۹۰).

در زمینه اصطلاحنامه‌ها پژوهش‌های متعددی انجام گرفته است؛ به طور مثال، جلالی دیزجی (۱۳۷۰) به بررسی وجوه اشتراک و افتراق و ساختار دو اصطلاحنامه بین‌المللی کشاورزی آگروک^۲ و کب^۳ (ویرایش دوم هر یک) پرداخت. نتایج نشان داد اصطلاحنامه کب از درجه اخص‌گرایی بیشتر و آگروک به شکل کلی‌تری توصیف‌گرها را ارائه نموده است. کازرانی (۱۳۷۸) با هدف تعیین میزان انطباق روابط معنایی، ساختار شکل اصطلاحات و نحوه ارائه اصطلاحنامه جامع فارسی با استاندارد ایزو ۲۷۸۸ به بررسی اصطلاحنامه‌های فرهنگی فارسی (اصفا)، اصطلاحنامه نما، اصطلاحنامه پزشکی، و اصطلاحنامه موضوعی امام خمینی پرداخت. یافته‌های وی نشان می‌داد میزان رعایت استاندارد روابط معنایی اصطلاحات در اصطلاحنامه پزشکی فارسی ۹۹/۶ درصد، در اصفا ۹۸/۸ درصد، در نما ۷۱/۵ درصد، و در اصطلاحنامه موضوعی امام خمینی ۲۳/۲ درصد است. در ساختار شکلی اصطلاحات نیز بیشترین میزان رعایت استاندارد متعلق به اصطلاحنامه پزشکی فارسی بوده است. از نظر رعایت استاندارد در نحوه ارائه اصطلاحنامه نیز اصطلاحنامه پزشکی فارسی بیشترین میزان را دارا بوده است.

طیب (۱۳۷۹) نقاط اشتراک و افتراق روابط و ساختار اصطلاحنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی را در سه اصطلاحنامه ایسیس^۴، اریک^۵، و یونسکو^۶ مورد ارزیابی قرار داد. نتایج این ارزیابی نشان داد که اصطلاحات مشترک بین اریک و یونسکو بیش از اصطلاحات مشترک بین اریک و ایسیس یا یونسکو و ایسیس است. میزان شباهت بین اصطلاحنامه‌های اریک و ایسیس ۱۹ درصد و بین یونسکو و ایسیس ۱۸ درصد است. ۱۴ درصد از اصطلاحات علم کتابداری و اطلاع‌رسانی بین این سه اصطلاحنامه مشترک بوده‌اند. حسینی‌زاده (۱۳۸۳) به شناسایی مسائل اصطلاحنامه‌سازی در ایران از دیدگاه تهیه‌کنندگان و مترجمان اصطلاحنامه‌های منتشر شده در ایران پرداخت. یافته‌های وی حاکی از ضعف سازماندهی پشتوانه انتشاراتی، ضبط نشدن پشتوانه کاربران در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، ضعف سواد اطلاعاتی متخصصان موضوعی، کمبود بودجه، کمبود و ضعف روش‌های نقد و ارزشیابی در محیط

1. Lopez-Huertas
2. Agrovoc
3. CAB
4. ASIS
5. ERIC
6. UNESCO

کتابداری و اطلاع‌رسانی بود.

امیرحسینی و محبی (۱۳۸۸) نیز به منظور تبیین نسبت عامل‌بندی بین توصیفگرها با شمار کلمات گوناگون، توصیفگرهای اصطلاحنامه‌های اصفاء، اصول فقه، منطق، فلسفه، علوم قرآنی، و کلام اسلامی را تحلیل و بررسی کردند و نشان دادند که همواره تعداد توصیفگرهای یک کلمه‌ای کمتر از توصیفگرهای مرکب دو کلمه‌ای است. بیشترین میزان کاربرد توصیفگرهای یک کلمه‌ای در اصطلاحنامه‌های اصفاء، منطق، و کلام اسلامی قابل شناسایی است. بهترین نتایج در کاهش سطح پیش‌همارایی به ترتیب در اصطلاحنامه‌های اصفاء، اصول فقه، و فلسفه، محقق شده است. تارم (۱۳۸۸) با انتخاب ۱۳ مرکز از مراکز نمایه‌سازی شهر تهران، اصطلاحنامه‌های این مراکز را از ۵ جنبه ساختار اصطلاحنامه‌ها، روابط معنایی، نحوه ارائه محتوای اصطلاحنامه، صحت و سقم اصطلاحنامه، و روزآمدسازی مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های وی نیز نشان داد که بیشترین اصطلاحنامه‌های مورد استفاده در این مراکز نمایه‌سازی عبارت‌اند از: اصفاء، فنی مهندسی، کشاورزی، جامعه‌شناسی، شیمی، و فیزیک. میزان استفاده از این اصطلاحنامه‌ها در حدود ۴۴ درصد بوده است.

مالمیر (۱۳۸۹) به بررسی میزان تأثیر استفاده از اصطلاحنامه در نمایه‌سازی مقالات پایگاه نما بر میزان جامعیت و مانعیت و مدت زمان جستجو و مقایسه آن با نتایج بازیابی مدارک بر میزان موارد ذکر شده در پایگاه نمایه پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد پایگاه نما از نظر میزان جامعیت و مانعیت و مدت زمان جستجو در وضعیت مطلوب‌تری نسبت به پایگاه نمایه قرار دارد. کازرانی (۱۳۹۱) اصطلاحنامه‌های فارسی را از ۴ جنبه روابط معنایی، ساختار شکلی، نحوه ارائه، و سیستم‌های مدیریت و نگهداری بررسی نمود و به ارزیابی آنها با آخرین ویرایش استاندارد انسی/نیزو زد ۱۹/۳۹ ۲۰۰۵ پرداخت. او نشان داد که بیشترین میزان نا به سامانی در نظام مدیریت اصطلاحنامه‌هاست. بیشترین میزان رعایت استاندارد در نحوه ارائه به اصطلاحنامه‌های علوم اسلامی و فلسفه تعلق دارد. بیشترین میزان رعایت استاندارد روابط معنایی مشترکاً مربوط به اصطلاحنامه‌های دو حوزه علوم انسانی و علوم اسلامی و فلسفه است. بیشترین میزان رعایت استاندارد ساختار شکلی مربوط به اصطلاحنامه‌های حوزه علوم انسانی است.

در خارج از ایران نیز گرینبرگ^۲ (۱۹۹۳) به مقایسه بین اصطلاحنامه هنر و معماری^۳ و اصطلاحنامه کتابخانه کنگره برای مواد گرافیکی^۴ که دو منبع محبوب برای دستیابی موضوعی به آرشیوهای دیداری هستند پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد

1. ANSI/NISO z39.19 2005
2. Greenberg
3. Art and Architecture Thesaurus (AAT)
4. LC Thesaurus for Graphic Materials (LCTGM)

که اصطلاحنامه هنر و معماری ساختار چهارپاره‌ای^۱ دارد و اطلاعات را به متخصصان هنر و پژوهشگران معماری منتقل می‌کند، در صورتی که اصطلاحنامه کتابخانه کنگره برای مواد گرافیکی ساختاری شبیه به سرعنوان‌های موضوعی کنگره دارد و هدف آن خدمت به جامعه آرشیوی است. ژانگ^۲ (۲۰۰۴) با بررسی پیشرفت و ماهیت اصطلاحنامه چینی، ساختمان سازمان‌یافته و کارکردهای آن در نمایه‌سازی اطلاعات در چین نشان داد که اصطلاحنامه چینی و سپس اصطلاحنامه رده‌بندی‌شده چینی به‌عنوان بزرگ‌ترین و جامع‌ترین ابزارهای بازیابی و نمایه‌سازی برای زبان چینی هستند. مو، لو، و ریو^۳ (۲۰۱۴) کارآمدی سرعنوان‌های موضوعی پزشکی (مش)^۴ را در بازیابی اطلاعات پزشکی با مطالعه‌ای تجربی با دو سیستم انجام دادند: (۱) سیستم رابط کاربری ساده برای جستجوی مبتنی بر پرس‌وجو؛ و (۲) سیستم تقویت‌شده با دو مؤلفه جستجوی اصطلاحات مش و مرور درختی آن. نتایج نشان داد سیستم تقویت‌شده مؤثرتر از سیستم ساده بود و در وقت کاربران صرفه‌جویی بیشتری ایجاد می‌کند.

پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که پژوهش‌های اندکی در مورد اصطلاحنامه‌های اسلامی انجام شده است؛ حال آنکه در کشور ما فرهنگ ایرانی و اسلامی ادغام‌گردیده و استفاده از متون اسلامی با توجه به ریشه‌های عمیق دینی در میان پژوهشگران و حتی اکثریت آحاد جامعه رواج زیادی دارد. «اصطلاحات اسلامی هر چند به زبان فارسی باشند، توأم با عربی هستند و به زحمت می‌توان آنها را از یکدیگر تفکیک نمود. نمونه‌های بسیاری از واژه‌های مختلف فارسی وجود دارند که از عربی ریشه گرفته‌اند» (یعقوب‌نژاد، ۱۳۸۶، ص ۱۳۹). لذا استفاده از اصطلاحنامه علوم اسلامی به‌عنوان ابزاری راهنما در دستیابی به اصطلاحات مناسب بسیار مورد اهمیت است؛ به این صورت که دایره‌واژگان کاربران را به‌صورت اصطلاحات استانداردشده جهت بازیابی درست اطلاعات تبدیل می‌نماید. در حوزه علوم اسلامی ممکن است برای یک مفهوم خاص چندین اصطلاح وجود داشته باشد، همچنین این امکان وجود دارد که یک اصطلاح در رشته‌های مختلف علوم اسلامی به معانی متفاوتی به‌کار رود و از آنجا که لزوماً نمایه‌سازان متخصصان موضوعی در زمینه علوم اسلامی نیستند این احتمال وجود دارد که غافل از اصطلاحات پذیرفته‌شده برای این مفاهیم به سلیقه خویش به نمایه‌سازی متون اسلامی بپردازند. از سوی دیگر، اگر کاربران با کلیه اصطلاحات مربوط به یک مفهوم به جستجو در منابع اسلامی بپردازند و از همه اصطلاحات مربوط به یک مفهوم آگاهی نداشته باشند ممکن است با وجود

1. faceted structure
2. Zhang
3. Mu, Lu, & Ryu
4. MeSH (Medical Subject Headings)

صرف وقت و انرژی فراوان موفق به بازیابی اطلاعات مورد انتظار خود نشوند. از این رو، پژوهش حاضر بر آن شد تا به ارزیابی میزان رضایتمندی کاربران در استفاده از اصطلاحنامه علوم اسلامی بپردازد تا بتوان نقاط ضعف و قوت این اصطلاحنامه را مورد بررسی قرار داد و در نهایت برای بهبود هر چه بیشتر و پربارتر آن کوشید. در این راستا، اهداف ویژه‌ای مانند تعیین میزان پاسخگویی اصطلاحنامه به نیازهای کاربران، میزان کاربرپسند بودن، روابط معنایی اصطلاحنامه، ساختار اصطلاحنامه، نحوه ارائه و صحت محتوا، و نظام ارجاعات در نظر گرفته شده و پنج سؤال پژوهش در راستای اهداف فوق طرح شده است؛ و در انتها این فرضیه به آزمون گذاشته شد که میزان رضایت کاربران از نه اصطلاحنامه تشکیل‌دهنده اصطلاحنامه علوم اسلامی تفاوت معناداری دارد.

روش‌شناسی

در این پژوهش از روش پژوهش پیمایشی - تحلیلی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، کاربران اصطلاحنامه علوم اسلامی است که از دو دسته کاربران نهایی و نمایه‌سازان تشکیل می‌شوند. در این پژوهش منظور از اصطلاحنامه علوم اسلامی، کلیه اصطلاحنامه‌های علوم قرآنی، فلسفه اسلامی، اصول فقه، منطق، کلام اسلامی، اخلاق اسلامی، علوم حدیث، فقه، و اعلام علوم حدیث است که در پایگاه اصطلاحنامه جامع علوم اسلامی بر روی سایت مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی معاونت پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم قرار گرفته‌اند. همچنین به منظور پژوهشی جامع، بانک‌های جانبی موجود بر روی این پایگاه نیز مورد بررسی قرار گرفته‌اند که عبارت‌اند از: بانک‌های جانبی اعلام، تنالگان، مسائل جغرافیایی، و دامنه عمومی.

جامعه آماری نمایه‌سازان مشتمل بر ۷۱ نفر و جامعه آماری کاربران نهایی مشتمل بر ۱۶۳۳ نفر است. پرسشنامه کاربران نهایی به وسیله پست الکترونیکی با همکاری کارشناس سایت مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی معاونت پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم برای کاربران ارسال گردید. در بخش کاربران نهایی، با توجه به کثرت تعداد کاربران نهایی اقدام به نمونه‌گیری شد؛ نمونه آماری این پژوهش با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران برای جامعه ۱۶۳۳ نفری شامل ۱۲۸ نفر از کاربران نهایی است که به شیوه نمونه‌گیری تصادفی در دسترس از بین کاربران نهایی انتخاب شده‌اند.

۱. کاربران نهایی، کاربران عضو سایت مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی معاونت پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم هستند.

۲. ارسال پرسشنامه‌ها به کاربران از جانب پژوهشگر به این دلیل انجام نگرفت که اطلاعات اعضای سایت محرمانه بود، از این رو مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی این کار را برعهده گرفت و پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار ارسال پست الکترونیک به صورت انبوه برای اعضای سایت ارسال گردیدند.

جامعه نمایه‌سازان شامل نمایه‌سازان مراکزی در شهرهای قم، اصفهان، و مشهد هستند که از اصطلاحنامه علوم اسلامی استفاده می‌نمایند و با راهنمایی مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی به پژوهشگر معرفی شدند. دو مرکز مهم تهران نیز مورد بررسی قرار گرفت (سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران به دلیل منحل شدن بخش نمایه‌سازی از جامعه حذف گردید). اسامی مراکز و تعداد پرسشنامه‌های توزیع‌شده در میان آنها و پرسشنامه‌های عودت داده‌شده از این مراکز در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱
اسامی مراکز و تعداد پرسشنامه‌های توزیع و عودت داده شده

نام مرکز	شهر	تعداد پرسشنامه‌های توزیع شده	تعداد پرسشنامه‌های عودت داده شده
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم	قم	۱۰	۱۰
مؤسسه امام خمینی (ره)	قم	۱	۱
دانشگاه قم	قم	۱	۱
مجمع عالی حکمت اسلامی	قم	۲	۲
پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	قم	۳	۳
جامعه‌المصطفی (ص) العالمیه	قم	۳	۲
مؤسسه فرهنگی هنری همیاران پژوهش و دانش	قم	۱	۱
تیبان	قم	۱۳	۱۲
پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	قم	۳	۳
مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما	قم	۱	۱
مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی	قم	۱۰	۷
آستان قدس رضوی	مشهد	۳	۲
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (شعبه خراسان رضوی)	مشهد	۱	۱
بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی	مشهد	۵	۲
مؤسسه تحقیقات و نشر معارف اهل‌البیت (ع)	اصفهان	۱	۱
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران	تهران	۲	۲
مؤسسه فرهنگی و اطلاع‌رسانی نمایه	تهران	۱۱	۱۱

در جامعه نمایه‌سازان، با توجه به محدود بودن تعداد نمایه‌سازان، نمونه‌گیری نشد و کلیه نمایه‌سازان (۷۱ مورد) به‌طریق سرشماری مورد بررسی قرار گرفته که از این ۷۱ نفر ۶۲ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ داده‌اند.

ابزار گردآوری داده‌ها مشتمل بر دو پرسشنامه پژوهشگرساخته است؛ پرسشنامه مربوط به کاربران نهایی و پرسشنامه مربوط به نمایه‌سازان. روایی صوری و محتوایی هر یک از این پرسشنامه‌ها توسط اساتید و خبرگان دانشگاهی و اعضای هیأت علمی مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی به تأیید رسیده است، به این ترتیب که این پرسشنامه‌ها جهت اعتبارسنجی برای چند تن از اساتید مطرح در حوزه اصطلاحنامه و همچنین برای اعضای هیأت علمی مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی ارسال گردید و پس از اعمال نظرات ایشان در نهایت پرسشنامه اصلاح و توزیع گردید.

برای سنجش پایایی هر یک از بخش‌های ابزار گردآوری اطلاعات این پژوهش از روش تحلیل ضریب آلفای کرونباخ^۱ استفاده شد که نتیجه آن برای پرسشنامه کاربران نهایی ۰/۹۳۸ و برای پرسشنامه نمایه‌سازان ۰/۸۹۲ به‌دست آمد.

روند تحلیل ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش به این صورت است که پس از گردآوری اطلاعات مربوط به پژوهش، از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس^۲ نسخه ۲۲ برای تحلیل آماری داده‌ها استفاده شد و با ورود به حوزه آمار استنباطی، پایایی پرسشنامه‌های پژوهش از طریق محاسبه آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت. با استفاده از آزمون t یک‌نمونه‌ای^۳ به سؤالات پژوهش پاسخ داده شد و توسط آزمون فریدمن^۴ فرضیه پژوهش مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌ها

• بررسی نرمال بودن توزیع مشاهدات پژوهش

برای بررسی وضعیت توزیع مشاهدات، از آزمون یک‌نمونه‌ای کلموگروف-اسمیرنوف^۵ استفاده شده است. در این آزمون در صورتی که سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد با احتمال بالایی فرض صفر پذیرفته می‌شود و داده‌ها دارای توزیع نرمال خواهند بود و می‌توان از روش‌های پارامتری جهت انجام آزمون‌ها استفاده نمود.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود سطح معناداری آزمون نرمالیتی برای کاربران نهایی و نمایه‌سازان کمتر از $\alpha=0/05$ است، لذا با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر آزمون رد می‌شود و مشاهدات دارای توزیع نرمال نیستند و باید از روش‌های ناپارامتری جهت انجام آزمون فرضیه پژوهش استفاده کرد، آزمون ناپارامتری جهت مقایسه میانگین چند جامعه، آزمون فریدمن است.

1. Cronbach's Alpha

2. SPSS: Statistical Package for Social Science

3. One Sample t test

4. Friedman Test

5. Kolmogorov-Smirnov test

جدول ۲

نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف یک نمونه‌ای

نام متغیر	تعداد	پارامترهای توزیع		آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
		میانگین	انحراف معیار			
کاربران نهایی	۱۱۵۲	۰/۳۸۹	۰/۵۳۳	۱۳/۳۶۱	۰/۰۰۰	نرمال نبودن
نمایه سازان	۵۵۸	۰/۵۳۲	۰/۴۹۹	۸/۵۲۴	۰/۰۰۰	نرمال نبودن

۱. میزان تطابق اصطلاحنامه با نیاز کاربران

جدول ۳

نتایج آزمون t-test یک نمونه‌ای در مورد تطابق اصطلاحنامه با نیازهای کاربران نهایی

نقطه برش = ۳							
تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین‌ها	
						کران پایین	کران بالا
۱۲۸	۳/۴۲۹	۰/۶۷۲	۷/۲۱۸	۱۲۷	۰/۰۰۰	۰/۴۲۸	۰/۳۱۱
						فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						۰/۵۴۶	۰/۳۱۱

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میانگین تطابق تدوین اصطلاحنامه علوم اسلامی با نیازهای کاربران نهایی ($3/429 \pm 0/672$) بیشتر از مقدار مورد انتظار یا همان نقطه برش است. سطح معناداری آزمون t برای میزان تطابق تدوین اصطلاحنامه علوم اسلامی با نیازهای کاربران نهایی $0/000$ محاسبه شده که این میزان کمتر از $\alpha = 0/05$ است، لذا با اطمینان $0/95$ فرض یکسان بودن میزان تطابق تدوین اصطلاحنامه علوم اسلامی با نیازهای کاربران نهایی با مقدار مورد انتظار رد می‌شود. در نتیجه، می‌توان گفت میزان تطابق تدوین اصطلاحنامه علوم اسلامی با نیازهای کاربران نهایی بالاتر از متوسط است.

۲. میزان کاربرپسندی

جدول ۴

نتایج آزمون t-test یک نمونه‌ای در مورد کاربرپسند بودن اصطلاحنامه

نقطه برش = ۳							
تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین‌ها	
						کران پایین	کران بالا
۱۲۸	۳/۳۶۵	۰/۶۲۰	۶/۶۶۲	۱۲۷	۰/۰۰۰	۰/۳۶۵	۰/۲۵۶
						فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						۰/۴۷۴	۰/۲۵۶

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود میانگین کاربرپسند بودن اصطلاحنامه علوم اسلامی ($3/365 \pm 0/620$) بیشتر از مقدار مورد انتظار یا نقطه برش است. سطح معناداری آزمون t برای میزان کاربرپسند بودن اصطلاحنامه علوم اسلامی $0/000$ محاسبه شده به همین دلیل، میزان کاربرپسند بودن اصطلاحنامه علوم اسلامی بالاتر از متوسط شناسایی شده است.

۳. روابط معنایی

نقطه برش = ۳									
فاصله اطمینان ۹۵ درصد		اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	انحراف معیار	میانگین	تعداد	متغیر
کران بالا	کران پایین								
۰/۳۴۶	۰/۱۰۱	۰/۲۲۳	۰/۰۰۰	۱۲۷	۳/۶۲۶	۰/۶۹۸	۳/۲۲۴	۱۲۸	کاربران نهایی
۰/۵۲۱	۰/۲۶۲	۰/۳۹۲	۰/۰۰۰	۶۱	۶/۰۵۳	۰/۵۱۴	۳/۳۹۲	۶۲	نمایه‌سازان

جدول ۵

نتایج آزمون t -test
یک نمونه‌ای در مورد روابط معنایی اصطلاحنامه

جدول ۵ نشان می‌دهد میانگین وضعیت روابط معنایی اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر کاربران نهایی ($3/224 \pm 0/698$) و از نظر نمایه‌سازان ($3/392 \pm 0/514$) بیشتر از مقدار مورد انتظار یا همان نقطه برش است. سطح معناداری آزمون t برای میزان روابط معنایی اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر کاربران نهایی و نمایه‌سازان $0/000$ محاسبه شده و با استناد به نتایج به دست آمده می‌توان گفت وضعیت روابط معنایی اصطلاحنامه علوم اسلامی هم از نظر کاربران نهایی و هم از نظر نمایه‌سازان بالاتر از متوسط است.

۴. ساختار اصطلاحنامه

نقطه برش = ۳								
فاصله اطمینان ۹۵ درصد		اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	انحراف معیار	میانگین	تعداد
کران بالا	کران پایین							
۰/۱۸۱	-۰/۰۵۲	۰/۰۶۴	۰/۲۷۳	۶۱	۱/۱۰۶	۰/۴۶۴	۳/۰۶۴	۶۲

جدول ۶

نتایج آزمون t -test
یک نمونه‌ای در مورد ساختار اصطلاحنامه

در جدول ۶ مشاهده می‌شود که میانگین وضعیت ساختار اصطلاحنامه علوم اسلامی ($3/064 \pm 0/464$) بیشتر از مقدار مورد انتظار یا همان نقطه برش است. سطح معناداری آزمون t برای میزان وضعیت ساختار اصطلاحنامه علوم اسلامی $0/273$ محاسبه شده که این میزان بیشتر از $\alpha=0/05$ است، لذا می‌توان گفت وضعیت ساختار اصطلاحنامه علوم اسلامی متوسط است.

۵. نحوه ارائه و صحت محتوا

جدول ۷

نتایج آزمون t -test یک نمونه‌ای نحوه ارائه محتوا و صحت محتوای اصطلاحنامه

نقطه برش = ۳									
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
								کران بالا	کران پایین
ارائه محتوا	۶۲	۳/۱۴۵	۰/۴۹۰	۲/۳۵۵	۶۱	۰/۰۲۳	۰/۱۴۵	۰/۰۲۲	۰/۲۶۹
صحت محتوا	۶۲	۳/۴۱۲	۰/۴۵۵	۷/۱۸۷	۶۱	۰/۰۰۰	۰/۴۱۲	۰/۲۹۷	۰/۵۲۷

جدول ۷ نشان می‌دهد میانگین وضعیت ارائه محتوا در اصطلاحنامه علوم اسلامی ($3/145 \pm 0/490$) و وضعیت صحت محتوا در اصطلاحنامه علوم اسلامی ($3/412 \pm 0/455$) از مقدار مورد انتظار یا همان نقطه برش بیشتر است. سطح معناداری آزمون t برای میزان ارائه محتوا در اصطلاحنامه علوم اسلامی $0/023$ و سطح معناداری آزمون t برای میزان صحت محتوا در اصطلاحنامه علوم اسلامی $0/000$ محاسبه شده و نتیجه می‌شود که میزان ارائه محتوا و صحت محتوا در اصطلاحنامه علوم اسلامی بیشتر از مقدار مورد انتظار است. در نتیجه با توجه به یافته‌ها می‌توان گفت وضعیت ارائه محتوا و صحت محتوا در اصطلاحنامه علوم اسلامی بالاتر از متوسط بوده است.

۶. نظام ارجاعات

جدول ۸

نتایج آزمون t -test یک نمونه‌ای در مورد نظام ارجاعات اصطلاحنامه

نقطه برش = ۳									
تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵ درصد		
							کران بالا	کران پایین	
۶۲	۳/۰۹۷	۰/۵۳۷	۱/۴۴۵	۶۱	۰/۱۵۴	۰/۰۹۷	-۰/۰۳۷	۰/۲۳۳	

با توجه به اطلاعات جدول ۸ میانگین وضعیت نظام ارجاعات اصطلاحنامه علوم اسلامی ($3/097 \pm 0/537$) از مقدار مورد انتظار یا همان نقطه برش بیشتر است و سطح معناداری آزمون t برای میزان وضعیت نظام ارجاعات اصطلاحنامه علوم اسلامی $0/154$ محاسبه شده، لذا فرض یکسان بودن میزان نظام ارجاعات اصطلاحنامه علوم اسلامی با مقدار مورد انتظار پذیرفته می‌شود. بنابراین می‌توان گفت وضعیت نظام ارجاعات اصطلاحنامه علوم اسلامی متوسط است.

آزمون فرضیه پژوهش

چنانکه پیشتر اشاره شد برای آزمون فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه میزان رضایت کاربران از نه اصطلاحنامه تشکیل‌دهنده اصطلاحنامه علوم اسلامی تفاوت معناداری دارد، از آزمون فریدمن استفاده شد.

نماینه‌سازان	کاربران نهایی	
۶۲	۱۲۸	تعداد
۶۸/۲۳۲	۵۷/۸۲۱	آماره آزمون
۸	۸	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری

جدول ۹

نتایج آزمون مقایسه
رتبه‌های فریدمن

همان‌طور که در جدول ۹ مشاهده می‌شود؛ سطح معناداری آزمون مقایسه رتبه‌های فریدمن برای هر دو گروه کاربران نهایی و نمایه‌سازان کمتر از $\alpha=0/05$ است لذا با اطمینان ۹۵ درصد فرض صفر آزمون رد شده و میزان رضایت کاربران از نه اصطلاحنامه تشکیل‌دهنده اصطلاحنامه علوم اسلامی تفاوت معناداری دارد و اولویت‌های میزان رضایت کاربران از نه اصطلاحنامه تشکیل‌دهنده اصطلاحنامه علوم اسلامی در جدول ۱۰ آورده شده است.

جدول ۱۰ نشان می‌دهد از دیدگاه کاربران نهایی اولین اولویت رضایت از اصطلاحنامه‌های علوم اسلامی مربوط به علوم قرآنی، و از دیدگاه نمایه‌سازان مربوط به فلسفه اسلامی است.

جدول ۱۰

اولویت بندی میزان رضایت
کاربران از اصطلاحنامه‌های
علوم اسلامی

نمایه‌سازان		کاربران نهایی		اصطلاحنامه‌های علوم اسلامی
اولویت	میانگین رتبه	اولویت	میانگین رتبه	
۲	۵/۶۷	۱	۵/۵۴	علوم قرآنی
۱	۵/۸۲	۴	۵/۰۴	فلسفه اسلامی
۵	۵/۲۵	۴	۵/۰۴	اصول فقه
۸	۴/۴۶	۶	۴/۶۹	منطق
۳	۵/۳۹	۴	۵/۰۴	کلام اسلامی
۴	۵/۳۲	۲	۵/۵۰	اخلاق اسلامی
۷	۴/۶۰	۵	۴/۸۳	علوم حدیث
۶	۴/۸۲	۳	۵/۲۲	فقه
۹	۳/۶۷	۷	۴/۰۹	اعلام علوم حدیث

نتیجه‌گیری

• تطابق با نیازهای کاربران

یافته‌ها نشان داد که اصطلاحنامه علوم اسلامی با میانگین ۳/۴۲۹ به میزان بالاتر از متوسط بر اساس نیازهای کاربران نهایی تدوین شده و پاسخگوی نیازهای آنها است. در تحلیل بیشتر این سؤال نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که این اصطلاحنامه به میزان زیاد در مدیریت اطلاعات اسلامی مؤثر است و کاربران نهایی به میزان متوسط مراجعه به آن را قبل از اقدام به جستجوی اطلاعات برای بازیابی بهتر اطلاعات لازم و ضروری می‌دانند. اعتماد کاربران نهایی به یافتن اصطلاحات مناسب و هماهنگ با نیاز اطلاعاتی‌شان در این اصطلاحنامه زیاد است. در بازیابی اطلاعات با استفاده از اصطلاحات موجود در این اصطلاحنامه نتایج تا میزان متوسط از ربط (جامعیت و مانعیت) لازم برخوردار است. اصطلاحات موجود در این اصطلاحنامه به میزان متوسط به پیدا کردن واژه‌های مورد نظر کاربران نهایی برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی کمک می‌کند و این اصطلاحنامه به میزان زیاد توانسته است به نیاز نظام ذخیره و بازیابی اطلاعات در شاخه مربوط پاسخ دهد. اصطلاحات موجود در اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان متوسط در چکیده منابع و عنوان مقالات و مدارک مرتبط رواج دارد. این اصطلاحنامه به میزان زیاد در نظام‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات موجود کاربرد دارد. اصطلاحات موجود در اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان متوسط در کلیدواژه‌های نویسندگان در مقالات حوزه مربوط رواج دارد.

جستجوهای کاربران نهایی با استفاده از اصطلاحات این اصطلاحنامه در پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی به میزان متوسط نتایج مثبت برای پوشش نیاز اطلاعاتی کاربران دارد.

مقایسه این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که در پژوهش تارم (۱۳۸۸) نیز بیش از ۵۰ درصد اصطلاحنامه‌های مورد بررسی در حدود ۱۰۰ درصد از نیاز کاربران را برطرف می‌نمود. این مقایسه نشان‌دهنده این است که اصطلاحنامه‌های موجود تا حد خوبی پاسخگوی مناسبی برای کاربران هستند.

• کاربرپسند بودن اصطلاحنامه

یافته‌ها نشان داد که اصطلاحنامه علوم اسلامی با میانگین ۳/۳۶۵ به میزان بالاتر از متوسط از دیدگاه کاربران نهایی کاربرپسند است. در تحلیل بیشتر این سؤال نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که فونت‌ها و اندازه حروف در این اصطلاحنامه به میزان متوسط به راحتی قابل خواندن است. با استفاده از اصطلاحات موجود در این اصطلاحنامه تلاش کاربران نهایی برای جستجو به میزان متوسط به حداقل می‌رسد. در بازیابی اطلاعات با استفاده از اصطلاحات موجود در این اصطلاحنامه مدت زمان صرف شده برای رسیدن به اطلاعات به میزان متوسط به حداقل می‌رسد. سهولت استفاده از اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان زیاد است. با استفاده از ابزار جستجوی موجود در این اصطلاحنامه و مرور می‌توان به میزان متوسط به اصطلاح مورد نظر دست یافت. کار کردن با اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان متوسط نیازمند دانش تخصصی است. به میزان متوسط امکان پیشنهاد اصطلاحات جدید به وسیله کاربران در این اصطلاحنامه وجود دارد. ابهامات احتمالی موجود در اصطلاحات به میزان متوسط توضیح کافی داده شده است. در پژوهش شیری و روی (۲۰۰۵) نتایج تا حدودی مشابه نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر است. در نتیجه می‌توان گفت سهولت استفاده از اصطلاحنامه و سهولت مرور در آن و همچنین عدم نیاز به دانش و اطلاعات خیلی تخصصی در استفاده از اصطلاحنامه‌ها از ویژگی‌های مهم آنها است و از این طریق همه کاربران قادر به استفاده از اصطلاحنامه‌ها در رشته‌های مختلف خواهند بود.

• روابط معنایی اصطلاحنامه

یافته‌ها نشان داد که وضعیت اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر روابط معنایی از نظر کاربران نهایی با میانگین ۳/۲۲۴ به میزان بالاتر از متوسط است. در تحلیل

I. Shiri and Revie

بیشتر این سؤال از نظر کاربران نهایی نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که اصطلاحات اعم و اخص و مترادف به میزان متوسط در این اصطلاحنامه قابل استفاده است. در اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان متوسط امکان پیشنهاد اصلاح روابط میان اصطلاحات به وسیله کاربران وجود دارد.

همچنین یافته‌ها نشان داد که وضعیت اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر روابط معنایی از نظر نمایه‌سازان با میانگین $3/392$ به میزان بالاتر از متوسط است. در تحلیل بیشتر این سؤال از نظر نمایه‌سازان نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که در اصطلاحنامه علوم اسلامی روابط سلسله مراتبی به میزان زیاد وجود دارد. در این اصطلاحنامه روابط هم‌ارزی به میزان متوسط و روابط هم‌بسته به میزان زیاد وجود دارد. نمایه‌سازان ایجاد رابطه هم‌ارز بیش از پنج واژه را به میزان زیاد و سطوح تورفتگی اعم و اخص بیش از پنج پله را به میزان متوسط لازم می‌دانند. به میزان متوسط ارجاعات دوسویه غیرتوصیفگر به توصیفگر و برعکس در اصطلاحات این اصطلاحنامه وجود دارد. رابطه تناظری و متقارن (رابطه دوسویه یک شکل) برای توصیفگرهای هم‌بسته در اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان متوسط رعایت شده است.

در پژوهش کازرانی (۱۳۹۱) نیز اصطلاحنامه علوم اسلامی تا میزان زیادی در روابط معنایی با استاندارد انسی/نیزو زد $2005/39/19$ مطابقت داشت، بنابراین روابط معنایی در اصطلاحنامه علوم اسلامی هم از لحاظ استاندارد و هم از نظر کاربران نهایی و نمایه‌سازان رعایت نسبتاً مطلوب دارد.

• ساختار اصطلاحنامه

یافته‌ها نشان داد که وضعیت اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر ساختار با میانگین $3/064$ به میزان متوسط است. در تحلیل بیشتر این سؤال نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که در این اصطلاحنامه به میزان کم و متوسط در برابر نام معادل‌ها، واژه‌ها و اصطلاحات از آوانگاری استفاده شده است. نمایه‌سازان عامل‌بندی را به میزان متوسط در اصطلاحنامه‌های علوم اسلامی لازم و مفید می‌دانند. میزان استفاده درست از صفت در اصطلاحات این اصطلاحنامه متوسط و استفاده درست از قید در این اصطلاحات زیاد است. مطابقت اصطلاحات این اصطلاحنامه از نظر مفرد و جمع بودن با استانداردهای موجود به میزان متوسط است. استفاده درست از اسم مصدر در اصطلاحات به میزان متوسط است و به میزان متوسط از توضیحگر برای اصطلاحاتی که ابهام‌شکلی دارند استفاده شده است. در این اصطلاحنامه درباره اصطلاح مرکب

و عبارتی به میزان متوسط عامل‌بندی رعایت شده و برای توصیف‌گرهایی که ابهام معنایی دارند به میزان متوسط یادداشت دامنه ارائه شده است. در این اصطلاحنامه برای توصیف‌گرهایی که نیاز به محدود شدن دامنه تعریف دارند به میزان متوسط یادداشت دامنه ارائه شده است. در صورت استفاده از عامل‌بندی معنایی به میزان متوسط اسم مرکب به‌عنوان توصیف‌گر ارائه گردیده است. برای توصیف‌گرهایی که به‌شکل اسم مرکب هستند به میزان متوسط از عامل‌بندی معنایی استفاده شده است. در اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان کم به تاریخچه اصطلاح در یادداشت دامنه پرداخته شده است.

در پژوهش کازرانی (۱۳۹۱) میزان رعایت اصطلاحنامه‌های علوم اسلامی و فلسفه در بخش ساختار شکلی ۹۵/۵ درصد بود و در پژوهش حاضر از دیدگاه نمایه‌سازان به میزان متوسط است. در نتیجه باید مواردی که از نظر نمایه‌سازان نیز مهم است مورد توجه قرار گیرد تا میزان رضایتمندی آنها از ساختار اصطلاحنامه نیز افزایش یابد.

• نحوه ارائه و صحت محتوای اصطلاحنامه

یافته‌ها نشان داد که وضعیت اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر نحوه ارائه محتوا با میانگین ۳/۱۴۵ و از نظر صحت محتوای اصطلاحنامه با میانگین ۳/۴۱۲ به میزان بالاتر از متوسط است. در تحلیل بیشتر این سؤال از نظر نحوه ارائه محتوای اصطلاحنامه نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که نمایه‌سازان ذکر منابع اصلی اصطلاحات موجود در این اصطلاحنامه را به میزان زیاد لازم می‌دانند. نمایه‌سازان آوردن مثال را برای اصطلاحات موجود در این اصطلاحنامه به میزان زیاد لازم می‌دانند. اصطلاحات به میزان زیاد به‌شکل زبان طبیعی در اصطلاحنامه علوم اسلامی وارد شده است. در این اصطلاحنامه اصطلاحات اعم به میزان زیاد در زیر توصیف‌گر ارائه شده است. منابع اصلی اصطلاحات موجود در اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان زیاد ذکر شده است. به میزان متوسط نشانه‌های مناسب برای اختصارات و علائم در این اصطلاحنامه وجود دارد و به میزان متوسط این اختصارات و علائم توضیح داده شده است. در این اصطلاحنامه به میزان متوسط واژه‌ها و اصطلاحات مشابه و چند معنا توسط روابط اصطلاحنامه‌ای و توصیف‌گرها و یادداشت دامنه روشن شده است. برای اصطلاحاتی که دارای چند شکل املائی هستند به میزان متوسط شکل توصیف‌گر در متون تخصصی نیز به‌همین شکل کاربرد دارد. برای اصطلاحات موجود در این

اصطلاحنامه به میزان کم مثال آورده شده است. در این اصطلاحنامه برای توصیفگرها معادل به زبان دیگر به میزان کم ارائه شده و برای غیرتوصیفگرها معادل به زبان دیگر به میزان کم و متوسط ارائه شده است.

همچنین در تحلیل بیشتر این سؤال از نظر صحت محتوای اصطلاحنامه نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که املائی اصطلاحات اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان زیاد درست است. در این اصطلاحنامه روابط سلسله مراتبی به میزان زیاد و روابط هم‌بسته به میزان متوسط درست است. ارجاعات دوسویه غیرتوصیفگر به توصیفگر و برعکس در اصطلاحات این اصطلاحنامه به میزان متوسط درست است. در این اصطلاحنامه روابط هم‌ارزی به میزان زیاد درست است. در تنظیم الفبایی اصطلاحات اصطلاحنامه علوم اسلامی به میزان کم اشکال وجود دارد. در پژوهش کازرانی (۱۳۹۱)، میزان رعایت اصطلاحنامه‌های علوم اسلامی و فلسفه در نحوه ارائه ۷۷ درصد بود که در میان اصطلاحنامه‌های مورد بررسی بیشترین میزان را به خود اختصاص داده بود. این شاخص در پژوهش حاضر از دیدگاه نمایه‌سازان به میزان بالاتر از متوسط است. بنابراین این اصطلاحنامه تا میزان زیادی در نحوه ارائه با استاندارد انسی/نیزو زد ۳۹/۱۹ ۲۰۰۵ مطابقت دارد و از نظر نمایه‌سازان نیز نسبتاً قابل قبول است.

• نظام ارجاعات اصطلاحنامه

یافته‌ها نشان داد که وضعیت اصطلاحنامه علوم اسلامی از نظر نظام ارجاعات با میانگین ۳/۰۹۷ به میزان متوسط است. در تحلیل بیشتر این سؤال نتایج حاصل از پژوهش بیانگر این است که در این اصطلاحنامه برای اصطلاحاتی که چند شکل املائی دارند به میزان متوسط ارجاع مانند "بک" از اصطلاح غیرتوصیفگر به توصیفگر و به میزان زیاد زیر توصیفگر ارجاع مانند "بج" به غیرتوصیفگر ارائه شده است. برای توصیفگرهایی که به شکل اختصار یا کوتاه‌نوشت ارائه شده است به میزان متوسط ارجاع به نام کامل آن ارائه شده است. در استفاده از عامل بندی نحوی به میزان متوسط ارجاع از غیرتوصیفگر (اسم مرکب) به توصیفگر ارائه شده است. برای اصطلاحاتی که با نام علمی به عنوان توصیفگر پذیرفته شده است به میزان متوسط ارجاع برای کمک به کاربرانی که با نام عمومی آن آشنایی دارند ارائه شده است. به میزان کم ارجاعات کور در میان اصطلاحات این اصطلاحنامه وجود دارد و این مورد را می‌توان به عنوان یک ویژگی مثبت اصطلاحنامه علوم اسلامی مطرح نمود. در

مقابل، اینکه وضعیت نظام ارجاعات در این اصطلاحنامه به طور کلی به میزان متوسط به دست آمده است؛ باید سعی شود اقدامات اصلاحی به نحوی انجام شود که رضایت نمایه‌سازان نیز از این جنبه به میزان بیشتری فراهم شود.

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود:

۱. در خصوص نحوه ارائه محتوای اصطلاحنامه، برای همه اصطلاحات موجود در اصطلاحنامه علوم اسلامی معادل به زبان دیگر از جمله عربی و انگلیسی که رایج‌ترین زبان‌ها در ایران هستند ارائه گردد، در این صورت مشکلات احتمالی که افراد به هنگام مراجعه به پایگاه‌های غیرفارسی خواهند داشت از جمله یافتن معادل دقیق اصطلاحات حل خواهد شد.
۲. همچنین در مقوله نحوه ارائه محتوای اصطلاحنامه، برای نحوه نمایه‌سازی یا بازیابی برخی اصطلاحات در صورت لزوم مثال آورده شود تا برای کاربران کارایی بهتری داشته باشد.
۳. در رابطه با مقوله کاربرپسندی، فونت‌ها و اندازه حروف در این اصطلاحنامه به نحوی تغییر داده شود تا میزان رضایتمندی افراد از متوسط به بیشترین میزان ممکن برسد.
۴. در خصوص ساختار اصطلاحنامه مورد بررسی، توضیحات و یادداشت دامنه‌ها با نظرسنجی از کاربران اصلاح گردد. به این صورت که فرم نظرخواهی در خصوص مشکلات کاربران در هنگام استفاده از اصطلاحنامه طراحی شود تا با انعکاس مشکلات کاربران و با توجه به نظر اکثریت کاربران برای اعمال اصلاحات اقدام گردد.
۵. برای تشویق افراد به استفاده از اصطلاحنامه علوم اسلامی در بازیابی اطلاعات و همچنین سهولت دسترسی، پیشنهاد می‌شود در پایگاه‌های علوم اسلامی پیوند اصطلاحنامه علوم اسلامی قرار داده شود.

قدردانی: نویسندگان مقاله مراتب تقدیر و تشکر خود را از رئیس محترم مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی دکتر محمدهادی یعقوب‌نژاد؛ اعضای محترم هیأت علمی این مرکز، منصور بابایی‌زاده، محمدعلی اکبری، مهدی خاتمی کاشانی، مجتبی یعقوب‌نژاد، سیداسماعیل موسوی‌پور، دکتر سیدمهدی طاهری، دکتر ملوک‌السادات حسینی بهشتی، زهرا دهرایی و سایر صاحب‌نظرانی که در این پژوهش هم‌یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌شود.

- اصنافی، امیررضا (۱۳۸۶). معرفی اصطلاحنامه‌های پیوسته ابزارهایی روزآمد در اختیار کتابداران. کتاب ماه کلیات، ۱۰، ۱۰۵-۱۱۱.
- امیرحسینی، مازیار؛ محبی، رویا (۱۳۸۸). ارزیابی نسبت عامل‌بندی در توصیف‌گرهای اصطلاحنامه‌های اصفا و علوم اسلامی: رویکرد کمی به تحلیل سطح پیش‌هما‌رایی. فصلنامه کتاب، ۲۰ (۳)، ۷۵-۹۸.
- تارم، کبری (۱۳۸۸). بررسی دیدگاه کاربران در مورد اصطلاحنامه‌ها و میزان کاربرد آنها در نمایه‌سازی در مراکز نمایه‌سازی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- جلالی دیزجی، علی (۱۳۷۰). بررسی تطبیقی دو اصطلاحنامه کشاورزی *Agrovoc* و *CAB*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- حسینی‌زاده، آنسه (۱۳۸۳). مسائل اصطلاحنامه‌سازی در ایران از دیدگاه تهیه‌کنندگان اصطلاحنامه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی ایران، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران.
- داودیان، فرشته (۱۳۸۶). طراحی واسطه‌های کاربر اصطلاحنامه‌ها. در مجموعه مقالات همایش ملی اصطلاحنامه و کاربردهای آن در محیط الکترونیکی (۲۴ آبان ماه ۱۳۸۶ ق.م)، به کوشش محمدهادی یعقوب‌نژاد و سید مهدی طاهری، ۵۶۵-۵۷۸. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۹۱.
- طیب، مهدیس (۱۳۷۹). بررسی تطبیقی ساختار و روابط میان اصطلاحات علم کتابداری و اطلاع‌رسانی در سه اصطلاحنامه یونسکو، اربیک و *ASIS*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- کازرانی، مریم (۱۳۷۸). ارزیابی اصطلاحنامه‌های فارسی با استانداردهای ایزو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران.
- کازرانی، مریم (۱۳۹۱). ارزیابی اصطلاحنامه‌های منتشره در ایران بر اساس استاندارد *ANSI/NISO Z39.19 2005*. پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- مالمیر، آزیتا (۱۳۸۹). تأثیر استفاده از اصطلاحنامه در نمایه‌سازی پایگاه مقالات نما (کتابخانه ملی ایران) و پایگاه مقالات نمایه (هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی) بر میزان جامعیت، مانعیت، و مدت زمان جستجوی اطلاعات بازیابی‌شده. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
- محمدی، فخرالسادات؛ دخت‌عصمتی، محدثه (۱۳۹۰). ارزیابی اصطلاحنامه‌های مبتنی بر وب پژوهشگاه

علوم و فناوری اطلاعات ایران: رویکرد توصیفی. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، ۲۶ (۳)، ۶۷۶-۶۹۴.

ولی‌نژاد، علی؛ پاسیار، پریسا (۱۳۸۶). چالش‌های بازیابی معنایی تصاویر و کاربردهای اصطلاحنامه‌ها. در مجموعه مقالات همایش ملی اصطلاحنامه و کاربردهای آن در محیط الکترونیکی (۲۴ آبان ماه ۱۳۸۶ قم)، به کوشش محمدهادی یعقوب‌نژاد و سید مهدی طاهری، ۴۹۱-۵۲۰. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۹۱.

یعقوب‌نژاد، محمدهادی (۱۳۸۶). اصطلاحنامه علوم اسلامی و پیچیدگی‌های زبان‌شناختی در بازیابی منابع اسلامی. در مجموعه مقالات همایش ملی اصطلاحنامه و کاربردهای آن در محیط الکترونیکی (۲۴ آبان ماه ۱۳۸۶ قم)، به کوشش محمدهادی یعقوب‌نژاد سید مهدی طاهری، ۱۲۷-۱۵۴. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۹۱.

Greenberg, J. (1993). Intellectual control of visual archives: a comparison between the Art and Architecture Thesaurus and the Library of Congress Thesaurus for Graphic Materials. *Cataloging & Classification Quarterly*, 16 (1), 85-117. Retrieved 6 Jan., 2014, from <http://www.tandfonline.com>

Mu, X., Lu, K., & Ryu, H. (2014). Explicitly integrating MeSH thesaurus help into health information retrieval systems: an empirical user study. *Information Processing & Management*, 50 (1), 24-40. Retrieved 4 Jan., 2014, from <http://www.sciencedirect.com>

Shiri, A., & Revie, C. (2005). Usability and user perceptions of a thesaurus enhanced search interface. *Journal of Documentation*, 61 (5), 640-656. Retrieved 9 Jan., 2014, from <http://www.emeraldinsight.com>

Zhang, W. (2004). The development and structure of the Chinese Thesaurus for subject indexing. *The International Information & Library Review*, 36 (1), 47-54. Retrieved 28 D., 2013, from <http://www.sciencedirect.com>

استناد به این مقاله:

حریری، نجلا؛ هراتی‌زاده، سائینا (۱۳۹۴). سنجش رضایتمندی کاربران از اصطلاحنامه علوم اسلامی به عنوان ابزار بازیابی اطلاعات. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۶ (۲)، ۱۴۱ - ۱۶۰.